

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нурок А.Ю. Советский плакат в борьбе за коммунизм / А.Ю. Нурок. – М.: Академия художеств СССР, 1962. – 58 с.; Демосфенова Г.Л., Нурок А.Ю., Шантыко Н.И. Советский политический плакат / Г.Л. Демосфенова, А.Ю. Нурок, Н.И. Шантыко. – М.: Искусство, 1962. – 444 с.; Демосфенова Г.Л. Советские плакатисты - фронту / Г.Л. Демосфенова. – М.: Искусство, 1985. – 208 с.
2. Свиридова И.А. Советский политический плакат: некоторые тенденции развития плаката на современном этапе / И.А. Свиридова. – М.: Искусство, 1975. – 174 с.; Бабурина Н.И. Советский политический плакат: Слово о плакате / Н.И. Бабурина. – М.: Советский художник, 1984. – 83 с.; Комков Г.Д. На идеологическом фронте Великой Отечественной... / Г.Д. Комков. – М.: Наука, 1983. – 295 с.
3. Авраменко А.В. Радянський плакат 1920-1930-х рр. як засіб пропаганди / А.В. Авраменко // Наукові записки НаУКМА. - Т. 101: Теорія та історія культури. - 2010. – С. 66-72.
4. Шалигіна Д. Плакатна пропаганда в Україні в період Другої світової війни: електронний ресурс. – [Цит. 2012, 6 січня]. – Доступна з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Arvi/2008_11/Shalygina_D.pdf
5. Грідіна І.М. Зображальні джерела в дослідженні духовного життя населення України в роки Другої світової війни: електронний ресурс. – [Цит. 2012, 10 серпня]. Доступна з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_34/Gileya34/I14_doc.pdf. ; Її ж. Духовне життя населення України в роки Другої світової війни: до історіографії дослідження // Історичні і політологічні дослідження. – 2010. - № 1-2 (43-44). – С. 26-41.
6. Грідіна І.М. Духовне життя населення України в роки Другої світової війни: до історіографії дослідження // Історичні і політологічні дослідження. – 2010. - № 1-2 (43-44). – С. 35.
7. Салата О.О. Інформаційна війна Німеччини та СРСР за вплив на окупованих територіях у 1941-1944 рр. / О.О. Салата// Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2009. – Вип. XVII. – С. 281-285.
8. Родс Э. Пропаганда. Плакаты, карикатуры и кинофильмы Второй мировой войны 1939-1945 / Энтони Родс; [пер. Ю.К. Бардина]. – М.: Эксмо, 2008. – 312 с.
9. Грідіна І.М. Зображальні джерела в дослідженні духовного життя населення України в роки Другої світової війни: - електронний ресурс. – Доступний з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_34/Gileya34/I14_doc.pdf. - [Цит. 2012, 10 серпня].
10. Родс Э. Пропаганда. Плакаты, карикатуры и кинофильмы Второй мировой войны 1939-1945 / Энтони Родс; [пер. Ю.К. Бардина]. – М.: Эксмо, 2008. – С. 22.
11. Грідіна І.М. Зображальні джерела в дослідженні духовного життя населення України в роки Другої світової війни: - електронний ресурс. – Доступний з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_34/Gileya34/I14_doc.pdf. - [Цит. 2012, 10 серпня].
12. Родс Э. Пропаганда. Плакаты, карикатуры и кинофильмы Второй мировой войны 1939-1945 / Энтони Родс; [пер. Ю.К. Бардина]. – М.: Эксмо, 2008. – С. 222.

УДК 930.2:351.823.3 (477.6)

ВУГІЛЬНА ПРОМИСЛОВІСТЬ ДОНБАСУ: ЗМІНА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПАРАДИГМИ

О.І. Федюк, Н.Р. Темірова

Резюме. у роботі порівняно два підходи до аналізу досягнень і слабких місць вугільної промисловості Донбасу у так звану класичну радянську добу (1950-ті – 1980-ті рр.) та в сучасних умовах. На основі вивчення радянської та сучасної літератури вдалося систематизувати наукові дослідження та зробити певні висновки.

Ключові слова: історіографія, вугільна промисловість, КІРС.

Історична наука має внутрішні ритми розвитку, але великою мірою вони співвідносяться із загальною суспільно-політичною ситуацією. Відповідно, наукова кон'юнктура часто співпадає із загальнодержавною. Так сталося з вивченням історії Донецького регіону. Протягом 1950-х – 1980-х рр. серед найактуальніших дослідницьких напрямків вирізняється його промисловий поступ, передусім вугільної галузі. Спостереження за ритмами дослідження провідної галузі регіону дозволяє співставити дві наукові традиції: радянську й сучасну українську.

Історіографічні сюжети щодо стану вугільної промисловості Донбасу 1960-1980-х рр. представлені в дослідженнях А.Д. Даниліна, К.В. Заблоцької, З.Г. Лихолобової та інших [1]. Ними в контексті конкретних досліджень бралися до уваги досягнення попередників у вивченні окремих аспектів проблеми. Зважаючи на велику кількість праць з історії вугільної промисловості, назріла потреба систематизувати надбання науковців у вивченні теми. Отже, метою даної розвідки є аналіз доробку сучасних науковців по вивченню вугільної промисловості Донбасу в 1950-і – 1980-і рр. в порівнянні з досягненнями радянських істориків. Основу його становлять історіографічні джерела: монографії та наукові статті.

Методологічною основою дослідження виступають принципи наукової об'єктивності, історизму, системності. Для опрацювання широкого кола історіографічних джерел застосовані загальнонаукові (аналітико-синтетичний, логічний, узагальнення) та спеціальні історичні (проблемно-хронологічний, історико-порівняльний, історико-типологічний) методи, які допомогли виявити певні закономірності історіографічного процесу навколо вугільної промисловості Донецького регіону.

Донбас, як важливий стратегічний для СРСР регіон, протягом радянської доби перебував у центрі уваги істориків. З огляду на промислову спеціалізацію Донецького краю у їхньому фокусі перебувала вугільна галузь. Слід зазначити колективні роботи радянського періоду такі, як «Донецкая область. История городов и сел. Украинской ССР», «История рабочих Донбасса», а також монографічні твори Б.В. Поклонського «История развития основных отраслей промышленности Донецкого экономического района», О.Я. Махрачова «Сталінський економічний адміністративний район» тощо [2]. У цих роботах наголошується визначна роль Комуністичної партії у керуванні вугільною промисловістю регіону, поступ якої розглядається винятково позитивно. Типовими для їхніх праць були твердження на кшталт: «Большую помощь в решении задач партийной организациям и рабочему классу республик оказали Центральный Комитет КПСС и Советское правительство, принявшее в октябре 1956 г. специальное постановление «О неотложных мерах по развитию угольной промышленности УССР» [3].

Вивчення радянської наукової літератури показало, що екстенсивний шлях розвитку вугільної галузі маскувався під «самовіддану працю робітників» [4]. Потреба у прискоренні розвитку вугільної промисловості регіону зумовила спроби модернізації вугільних підприємств Донбасу, що знайшло обґрунтування в історичних наукових монографіях, як, наприклад, в «Истории рабочих Донбасса»: «Основным направлением роста промышленного производства, производительности труда был определен технический прогресс... По Украинской ССР планировалось на 74% увеличить выпуск промышленной продукции, развить строительство большого количества шахт, заводов, электростанций» [5].

Загалом радянські дослідники широко оперували кількісними показниками, приховуючи прорахунки, що стосувались, передусім, інтенсивності впроваджених заходів. Так, у праці «История СССР» наголошується: «В результате героического труда... объем промышленного производства вырос на 85% ... производство средств производства – на 91% по сравнению с 1950 г.» [6]. Дане твердження мало засвідчити, що у 1950-ті рр. було досягнуто високого рівня розвитку важкої індустрії Донеччини.

Але цих успіхів було досягнуто шляхом ігнорування людського фактору. У роки «застою», слідуючи настановам партійного керівництва, радянські автори намагалися приховувати реальні факти кризи в економіці – повільне впровадження нових технологій, низьку якість продовольчих товарів, інфляцію тощо. Переважна більшість їх розвивали ідею, сконцентровану в наступних словах очільника КПРС Л.І.Брежнєва: «Итоги развития народного хозяйства (в 70-е гг.) убедительно подтверждают правильность экономической стратегии партии. Страна существенно продвинулась вперед во всех направлениях созидания материально-технической базы коммунизма» [7]. Водночас увагу привертає і

той факт, що, незважаючи на збереження в радянській літературі соціалістичного оптимізму, у 1970-і рр. наукові праці потроху набувають критичності. Так, у колективній роботі «Історія СРСР», зокрема написано: «На темпы развития промышленности отрицательно влияли недостатки в управлении и планировании, недооценка хозрасчета, неполное использование материальных и моральных стимулов» [8]. Окрім наукової літератури, дані про недоліки в розвитку промисловості Донеччини містяться у статистичних роботах, які оперують кількісними показниками і позбавлені аналітичної складової. Так, спираючись на дані Статистичного управління Донецької області, І.К.Сапицька зазначає: «Снижение угледобычи объясняется ухудшением горно-геологических условий, связанных с ростом глубины разработки, старением шахтного фонда, выделением недостаточных капиталовложений на развитие и реконструкцию угольных предприятий Донецкого бассейна и др. [9].

Однак «Історія робочих Донбасса» наголошує на позитивних результатах радянської політики в галузі вугільної промисловості регіону, ігноруючи прорахунки керівників Центру та оперуючи кількісними показниками: «В период с 1961 по 1965 гг. за счет [повышения производительности труда] в Донецкой области было обеспечено 74% прироста промышленного производства, с 1966 по 1970 – 81, а в 1971 – 1975 – 94%» [10].

Узагальнена інформація щодо вугільної промисловості зосереджена у відповідних томах монументальної «Історії міст і сіл» [11]. Головна увага концентрувалася на організації виробництва. Наголошувалися винятково досягнення у його розвитку. Натомість гострі й «незручні» проблеми галузі оминалися. Однобічно позитивне подання вугільної галузі і типове для того часу випинання ролі партії та уникання соціальних аспектів деякою мірою знижує цінність видання. Однак за відсутністю рівного за масштабами наступника воно залишається значимим.

Підсумовуючи аналіз доробку радянських науковців стосовно вугільної промисловості Донбасу, необхідно зауважити, що він не виходив за межі політико-ідеологічної кон'юнктури. Через своє стратегічне для Радянської держави значення цей регіон і в науковому відношенні перебував під пильною увагою партійно-державних структур, що спрямовувало науковий пошук істориків у чітко окреслений фарватер. Характерним було зосередження на макропоказниках вугільної промисловості і практичне повне ігнорування людського фактору.

На початку 1990-х рр. внаслідок кардинальних суспільно-політичних перетворень вивчення вугільної промисловості Донбасу здобуло позитивний імпульс. На порядок денний виступали аспекти історії Донбасу, які за попереднього періоду або перебували на другому плані, або замовчувалися. Історія Донеччини наповнилась іменами та обличчями.

У працях сучасних дослідників панує зовсім інший погляд на вугільний Донбас 50-80-х рр. ХХ ст., де викривляються усі недоліки та прорахунки керуючої влади. Серед таких праць слід виділити Лихолобова З.Г. «Вугільний Донбас у др. пол. ХХ ст.», Саржан А.О. «Социально-экономические и политические процессы в Донбассе 1945 – 1998» тощо [12].

Зокрема А.О. Саржан у праці «Розвиток паливно-енергетичного комплексу Донбасу в другій половині ХХ ст.» поряд з майже категоричним схваленням досягнень економіки Донбасу говорить, що Донеччина катастрофічно потребувала фахівців, інженерно-технічних працівників, гостро відчувався брак ресурсів [13]. З.Г. Лихолобова у праці «Вугільний Донбас у др. пол. ХХ ст.» зазначає, що у 1950-х рр. відбувалося прискорене будівництво нових «неякісних» шахт, що в цілому було процесом регресивним, адже це сприяло консервування застарілої техніки та архаїчних методів роботи [14].

Дослідники С.В. Кузіна, Г.П. Єрхов, А.С.Бобровський та інші зазначають, що в цілому в 1950-х рр. ХХ ст. відновлення вугільної промисловості відбувалось успішно. У 1960-1970-ті рр., як зауважує А.О.Саржан, стан вугільної промисловості погіршився.

Це було пов'язано з різким зменшенням капіталовкладень у розвиток промисловості регіону – якщо у 1957 р. суму складали 545,5 млн крб., то у 1962 р. – 430 млн крб. [15]. Невдале застосування виділених коштів, форсоване будівництво нових шахт, акцент на екстенсивних показниках у промисловості призвели до зниження авторитетності Донбасу як економічного регіону та пошуку альтернативних джерел енергії у Сибіру. Багато сучасних авторів (Бакулев, Заблоцька та ін.) вважають, що корені сучасних труднощів в промисловості сягають саме цих часів. Так, А.О. Саржан пише: «Така політика центру загрожувала відгукнутися в майбутньому. Так і сталося. Нині можна констатувати, що саме в ці роки закладалися основи того важкого економічного становища, в якому зараз опинилася вугільна промисловість Донбасу» [16].

Для 1990-х рр. характерне намагання критично оцінити досягнення радянського Донбасу. У працях А.І. Амоши, В.І. Логвиненка, В.Г. Гринева проаналізовані негативні риси у становищі вугільної промисловості Донбасу 1980-х рр., які не сприяли підвищенню ефективності виробництва: ускладнення гірничо-геологічних умов, нестача прогресивної, що відповідає б світовим стандартам, техніки, невисокий рівень організації праці [17]. Спираючись на нові джерела, історики наводять чимало фактів неуспішності промисловості регіону. Наприклад, А.О. Саржан пише: «Капіталовкладення у галузь регіону склали лише 2,4% від загальної суми, внаслідок погіршення умов роботи знизилась продуктивність праці робітників та підвищилась собівартість, зростали масштаби незавершеного будівництва» [18]. Ставлення радянського керівництва до Донецької промисловості у 1980-х рр. було вкрай необачливим, що вело до поглиблення кризових явищ у цій галузі. Половинчасте реформування економіки у другій половині 1980-х рр. ще більше поглибило існуючі проблеми, вплив на які також посилили шахтарські страйки. Така політика відносно промислового розвитку регіону була зумовлена рядом причин. Важка індустрія, як локомотив економіки країни, була відновлена, тому в поле зору партійного керівництва потрапляють інші аспекти економічного життя країни.

Історія вугільного Донбасу в літературі радянського періоду зображувалася з позицій безумовного визнання надбань радянського суспільства, однією з найважливіших закономірностей поступу якого була визначна роль КПРС.

Отже, перед нами постає дві традиції наукового вивчення вугільної промисловості Донбасу 50-80-х рр. ХХ ст. Радянський блок представлений працями, в яких домінують консервативні погляди на промисловий поступ регіону, одноманітна методика дослідження та орієнтація на ідеологію Комуністичної партії. Радянські автори зосереджувались на суто економічних проблемах, відзначаючи керівну роль Компартії та позиціонуючи робітництво як гегемона комуністичного будівництва, при цьому ігноруючи початкові його потреби. Щодо вугільної промисловості, наголошувалися винятково позитивні тенденції, наголос робився на високі показники, системні прорахунки ретельно маскувалися під окремі недоліки. Свобода думки і слова, лібералізація суспільного життя, розширення джерельної бази шляхом відкриття багатьох архівів для науковців дало можливість сучасним авторам висвітлити раніше невідомі аспекти в розвитку вугільної промисловості Донецького краю. Радянська система більше не розглядалася як ідеальна форма суспільного буття. Більше того, з'явилося чимало праць, що викривають вади радянської системи. Але головне, що науковці надали антропологічного виміру дослідженню вугільної промисловості Донбасу, в якій заломлені ключові досягнення й слабкі місця в поступі регіону.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилин А.Д. Материальное положение шахтёров и их семей в 50-е – I половине 60-х гг. // Нові сторінки в історії Донбасу. – Кн. 7. – Донецьк, 1999. – С.160-174; Заблоцька К.В. Соціально-професійна структура робітників промисловості України (60-ті – I половина 80-х рр.) // Схід, № 6(30) – 1999. – С.59-63; Лихолобова З.Г. Назрівання та загострення кризового становища у

- вугільній промисловості Донбасу (кінець 1960-х – 1985 роки) // Лихолобова З.Г. Вибрані праці. – Донецьк, 2003. – С.207-287.
2. История городов и сел Украинской ССР. Донецкая область / Ред. кол. Ерхов Г.П. (пред.) и др. – К., 1976; История рабочих Донбасса в 2-х томах / Ред. кол. Лихолобова З.Г. – К., 1981. – Т.1, 2.; Поклонский Б.А. История развития основных отраслей промышленности Донецкого Донецкого экономического района / Б.А.Поклонский // Ученые записки. – Харьков, 1963; Махрачов О.Я. Сталінський економічний адміністративний район / О.Я.Махрачов. – К., 1960.
 3. История рабочих Донбасса в 2-х томах / Ред. кол. Лихолобова З.Г. – К., 1981. – Т.2. – С. 155.
 4. История СССР. Часть II / Под общ. ред. проф. Б.Д. Дацюка. – М., 1970. – С. 371.
 5. История рабочих Донбасса. – С. 162.
 6. История СССР. Часть II. – С. 365.
 7. Валовой Д.В. От застоя к развалу / Д.В.Валовой. – М., 1991. – С. 17.
 8. История СССР. Часть II. – С. 330.
 9. Сапицкая И.К. Формирование жизненного цикла угольной промышленности Донбасса / И.К.Сапицкая // Економіка промисловості. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/EProm/2009_46/st_46_07.pdf
 10. История рабочих Донбасса. – Т.2. – С. 175.
 11. История городов и сел Украинской ССР. Донецкая область / Ред. кол. Ерхов Г.П. (пред.) и др. – К., 1976.
 12. Вугільний Донбас у другій половині ХХ ст.: [колективна монографія] / В.М. Василенко, О.М. Данілін, З.Г. Лихолобова та ін.; під ред. З. Г. Лихолобової. – Донецьк, 2001; Саржан А.А. Социально-экономические и политические процессы в Донбассе 1945-1998 / А.А. Саржан. – Донецк, 1998.
 13. Саржан А.О. Розвиток паливно-енергетичного комплексу Донбасу в другій половині ХХ ст. / А.О.Саржан / Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі. – 2007. – №2 (34). – С. 143-151.
 14. Вугільний Донбас у другій половині ХХ ст.: [колективна монографія] / В.М. Василенко, О.М. Данілін, З.Г. Лихолобова та ін.; під ред. З. Г. Лихолобової. – Донецьк, 2001. – С. 259.
 15. Саржан А.О. Социально-экономические и политические процессы в Донбассе 1945-1998. – С. 149.
 16. Там само. – С. 140.
 17. Амоша А.И., Логвиненко В.И., Гринев В.Г. Комплексное освоение угольных месторождений Донецкой области / А.И.Амоша, В.И.Логвиненко, В.Г.Гринев. – Донецк, 2007; История технического развития угольной промышленности Донбасса. / Отв. ред. А.Н. Щербань. В 2-х т. Т.2. – К., 1999.
 18. Саржан А.О. Социально-экономические и политические процессы в Донбассе 1945-1998. – С. 149.

УДК 341.1

ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ В МВФ: РЕАЛЬНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Г.В. Фордуй, О.Г. Турченко

Резюме: в данной работе исследуется аспект эффективности существующей в рамках МВФ процедуры принятия решений; установлено, что реформа процедуры принятия решений в отношении определения размера квот государств-членов, с тем чтобы каждый из них обладал правом одного голоса, позволит учитывать интересы всех участников МВФ при принятии решения в рамках данной организации.

Ключевые слова: международные организации, квота, МВФ, государственный суверенитет, наднациональное образование.

В настоящее время в качестве основных субъектов международного права выступают уже не только государства, но и международные организации, возникновение которых датируется первой половиной XIX века. После окончания II мировой войны появилось большое число новых международных организаций, обеспечивающих мирное взаимодействие государств и их экономическое восстановление. Среди таких организаций следует отметить Международный валютный фонд (далее – МВФ). Так МВФ, был создан при определенных исторических событиях и по инициативе США, что безусловно отразилось на содержании Статей Соглашения, на основании которых МВФ осуществляет свою деятельность.